

יעקב רוזנפלד הוא לואו שנגטה

רופא יהודי
וגיבור סין המהפכנית

ד"ר יעקב רוזנפלד במדים של הארמייה הרביעית הסינית

ב בית העלמין בקריית שאול נח לו מנוחת עולמים גנרל יהודי בשם יעקב רוזנפלד. שמו הסיני היה לואו שנגטה (罗生特). בן פחות מ-49 וערירי היה האיש במותו. מעטים מאוד בעולם היהודי ידעו על קיומו, ומעטים בישראל מכירים את סיפור חייו. עם כינון היחסים הדיפלומטיים בין ישראל לסיין בשנת 1992, ארבעים שנים לאחר שהלך לעולמו, היו אלה דיפלומטים סינים שתרו ומצאו את מקום קבורתו, פירטו את פועלו המרשים בסיין והחלו לפקוד את קברו באופן סדיר. אכן, מתחת למצבת האבן בתל אביב טמון סיפור מופלא. לאחרונה, פקד כותב שורות אלה את קברו הנטוש של רוזנפלד ובלוויית אברך צעיר ששהה במקום, קרא לזכרו קדיש אצל מצבתו. ייתכן שהייתה זו קריאת הקדיש הראשונה שנשמעה שם מזה שישים שנים ויותר.

חוינה לשנגחאי

יעקב רוזנפלד נולד ב-1903 בלמברג שבקיסרות האוסטרו-הונגרית, היום לבוכ שבאוקראינה. לאחר סיום לימודי הרפואה והתמחות באורולוגיה ובגניקולוגיה, הוא חבר לחוגים סוציאלי-דמוקרטיים באוסטריה. על כך שילם מחיר כבד לאחר איחודה של ארצו עם הרייך הגרמני, "האנשלוס". הוא נעצר על ידי הגסטפו ונשלח למחנה הריכוז דכאו, שנועד בעיקר לאסירים פוליטיים, ואחר כך הועבר למחנה בוכנוואלד. לימים סיפרו עמיתיו למחנות, שרוזנפלד היה אדם יוצא דופן באישיותו, שלא היסס לסייע לעמיתיו גם כשהדבר היה כרוך בסיכון חייו. אין לנו עדות ברורה אם רוזנפלד הכיר את הספרות המרקסיסטית לפני שנעצר, אך ידוע שהוא נחשף אליה בזמן שהותו במחנות עם אסירים מרקסיסטים. מששוחרר ממעצרו, הצטווה לעזוב את אוסטריה מיד. בריווחים לא בדוקים צויין שהוא נעזר בד"ר חה פנגשאן, הקונסול הכללי של סין בווינה, שעליו נאמר שסייע ליהודים רבים וכי בין 1938 ל-1940 הנפיק על דעת עצמו, ובניגוד להוראות הממונים עליו, מאות אם לא אלפי אשרות הגירה לשנגחאי, אשרות שכונו לימים "ויזות לחיים". כך ניצלו חיי יהודים נרדפים שראה סביבו. על יוזמתו האנושית והנדירה באותם ימים קשים זכה חה פנגשאן עשרות שנים לאחר מכן בתואר "חסיד אומות העולם" מטעם ממשלת ישראל.

בדרך לא דרך הצליח רוזנפלד להגיע לשנגחאי הרחוקה, המקום היחיד בעולם שבו ניתן היה לקבל מקלט באותו זמן. הוא פתח קליניקה פרטית ושירת את הציבור. עתה יכול היה לפתוח דף חדש בחייו ולחיות חיי נוחות יחסית שכבוד בצידם.

יעקב רוזנפלד (במרכז)
עם ליו שאוצ'י וצ'ן יי, 1941

רופא ולוחם קומוניסטי

ואולם, בהדרגה, משנחשף לתנאי חייהם של שכבות רבות בחברה הסינית, לעוני המחפיר, לרעב, למחלות, להשפלה ולסבל העמוק אל מול העושר של בני שכבה דקה בעיר הקוסמופוליטית, הוא גמר אומר לחבור למפלגה הקומוניסטית הסינית וללוחמיה. את צעדו הנדיר אפשר אולי להסביר במראות התופת של המלחמה ובסבל האנושי שהיה עד להם בשנגחאי. לפי פרידריך שיף, צייר יהודי ממוצא אוסטרי שחי בשנגחאי באותה עת והכירו היטב, רוזנפלד לא היה יכול לשאת את הפער החברתי הזועק לשמים שראה סביבו. לצד משכנות הפאר המצויידים בהסקה מודרנית, במיזוג אוויר ובבריכות שחייה, חיו משפחות סיניות חסרות כול, עובדי כפיים חסרי כול ("קוליס"), עניים מרודים שהתגוללו ברחובות העיר באוויר הקיץ המחניק ובקור העז בחורף. לנוכח הרעב, המצוקה וההשפלה, לא יכול היה רוזנפלד לשקוט. הוא חש שעליו לעשות מעשה נועז שתהיה בו הצהרה פוליטית ברורה, גלויה וחסרת פשרות. הוא יצא לסייע לחלכאים ולנרכאים. בראשית 1940, בעיר הסינית הגדולה, התוודע רוזנפלד לקומוניסט גרמני שכינה עצמו היינץ שיפה (גרגורי גרויזי בשמו האמיתי). מאז שנות העשרים היה שיפה בקשר הדוק עם פעילי המפלגה הקומוניסטית הסינית. בביתו בשנגחאי הכיר רוזנפלד את ד"ר שן צ'ישן, "שר הבריאות" של הארמיה הרביעית החדשה, אחת משתי הארמיות של הצבא המהפכני, שהייתה אז עדיין בפקוד כל-סיני בהנהגתו של המנהיג צ'יאנג קאי-שק. שן ידע גרמנית, והידידות האמיצה שהתפתחה בין רוזנפלד לבינו התבססה לא מעט על שיחות מעמיקות בסוגיות אידיאולוגיות, על דיונים פילוסופיים בדבר טבע האדם, על המהפכה הסינית ועל תאוריית קרל אוגוסט ויטפוגל. ויטפוגל, מלומד ידוע וקומוניסט גרמני, פיתח בחיבורו "הדספוטיות האוריינטלית" תיזה מקורית שנגעה לדרך התפתחותן של אימפריות ענק כמו סין והודו. בהתייחסו לשיטות הייצור האגררי בחברות מעין אלה, הוא ניתח את ייחודן. הוא קבע כי הצורך שהיה בהן בעבודות השקיה עתירות כוח אדם והמבנה הביורוקרטי שנדרש לניהולן עיצבו את אופיין. לדעתו, בתהליך ההיסטורי, נוצרו מה שכינה "תרבויות הידרוליות" כמו

בסין, שהיו מבוססות על משקי מים ענקיים. שלטון אוטוריטרי נבע מכך.

באותם ימים התגורר בשנגחאי גם יוסף (יושי), אחיו הצעיר של רוזנפלד. שני האחים ניסו יחד את מזלם בסחר בינלאומי במשי סיני, אך כשלו. יעקב נסחף יותר ויותר אל עבר רומנטיקה אידיאולוגית רדיקלית שגברה ככל שתכפו ההתקפות היפניות בסין, וככל שהתנהלות הכובשים בשנגחאי ובסביבותיה נעשתה קשוחה ואכזרית יותר. חידלוננו של צ'יאנג קאי-שק אל מול המצב הצבאי המידרדר, ופעולותיו חסרות הפשר נגד הקומוניסטים, שנתפסו כפטריוטים אנטי-יפניים, העיבו בעיני רבים על הילתו כמנהיג. רוזנפלד סער. מפלגתו של צ'יאנג קאי-שק העלתה את חמתו. הכתובת הייתה על הקיר: לרוזנפלד לא הייתה כל ברירה אלא להצטרף לד"ר שן ששילב בחייו עשייה אידיאולוגית ורפואה, ועבר לצידם של הקומוניסטים. הרופא היהודי האוסטרי נטש אפוא את שנגחאי, הצטרף ללוחמים הקומוניסטים שפעלו נגד הכובש היפני ושימש רופא צבאי בגייסות הלוחמים. היה זה במארס 1941.

רוזנפלד הגיע לעיר העתיקה יאנצ'נג. כאן, במקדש עתיק, הוקם המטה הארעי של הארמיה הרביעית. רוזנפלד פגש את ליו שאוצ'י ואת צ'ן יי, ממפקדי הארמיה ולימים מגיבוריה של המהפכה הסינית. הוא היה עתה כבר עצם מעצמותיה של התנועה הקומוניסטית הסינית. הוא ניתח פצועים שעות ארוכות ללא הפסקה במסירות יוצאת דופן שהרשימה את הסובבים אותו. נוסף על כך, הוא קיבל אזרחים מן השורה, כפריים, עניים מרודים, וכגינקולוג אף טיפל בנשים סיניות, בהן כאלה שביקשו לעבור הפלות מהריונות בלתי רצויים בימי המלחמה הקשים. לעומת זאת, כאשר שאלו אותו פעם האיכרים מדוע נשותיהם אינן פוריות דיין, לא היסס רוזנפלד להתריס במשל סיני עתיק, "הזקן אינו מסוגל לשאת את המשא ועל כן הוא משליכו ליד השער". פעילותו הרפואית ובכללה הניתוחים נעשו בתנאים לא תנאים, ולעיתים בסמוך למקומות שבהם התחוללו קרבות עזים עם היפנים.

אפיין את סין החדשה? או שמא היו אלה מאבקים פנים-מפלגתיים שגרמו לאי צדק זה. עניין זה לא התברר מעולם. וכך, חסר בית, ללא הכנסה מובטחת, בודד ומנוכר, ניסה רוזנפלד את מזלו ופנה לרשויות בארצות הברית בתקווה שאולי אלה ייעתרו ויתירו לו להיכנס לארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות. ואולם, הסירוב בזירה זו היה חד ומוחלט. ורוזנפלד, תחת הלוך הרוחות המקרטיסטי, לא התירה את כניסתו של הקומוניסט המוצהר, תומך "סין האדומה".

חשיפת הפסל של רוזנפלד בשנחאי

פארק יעקב רוזנפלד בווינה

רוזנפלד היה אפוא פעיל במאבק נגד הכובשים היפנים, ולאחר כניעת יפן וסיום מלחמת העולם השנייה, יחד עם חבריו לנשק המשיך להילחם בכוחות הממשלה הלאומית בראשותו של צ'יאנג קאי-שק. צעד זה, כך קיווה, יביא בסופו של תהליך להקמת ממשלה חדשה בסין בהנהגת המפלגה שאהד ואף היה חבר בה, היא המפלגה הקומוניסטית. מפלגה זו, כך האמין עד יומו האחרון, תדאג להמונים ולרווחתם. הכוחות הקומוניסטיים יצאו למסע מייגע וקשה לכיבוש מעוזי השלטון לצורך הקמתה של רפובליקה חדשה - הרפובליקה העממית.

רוזנפלד ראה את עצמו כסיני לכל דבר. סין הייתה עבורו מולדת חדשה לאחר שאוסטריה התמכרה לנאציזם ובגדה בו ובשכמותו. הוא היה אחד מגיבוריה של סין המהפכנית. המאבק ביפנים והמאבק בכוחות הלאומניים בראשותו של צ'יאנג קאי-שק, היו המסד, עילת חייו בסין. הוא ביקר קשות את הפרקטיקה הסוציאליסטית הליניניסטית כפי שהתבטאה בברית המועצות. ואומנם, כבר באותם ימים החל ראשיתו של הקרע בין הקומוניזם הסיני לבין זה שנהג ברוסיה השכנה מצפון. רוזנפלד היה אידיאליסט שרחח בשתי ידיו את עולם החומר והרכושנות. הוא חלם על תיקון עולם והאמין שעם הקמת הרפובליקה העממית של סין, תבוא הישועה. הוא רצה להיות חלק ממנה. הוא אכן השתתף במסע הכוחות הקומוניסטיים שהשתלטו על בייג'ינג ערב הכרזתה כבירתה של סין החדשה.

בודד הוא הלב

רוזנפלד היה אדם בודד. בעבר רחח פעם אחר פעם הצעות שקיבלת ככופות לשאת אישה סינית שתהיה עוזר כנגדו ושעמה יקים בית ומשפחה. אם אשא אישה, הוא נהג לומר בכדיחות הודעת, אקח לי את המכוערת ביותר, את מי שסבלה מאבעבועות שחורות שעל פניה חטטים וצלקות. והרי, אישה כזאת כבר מלאה שאת סבלה. בחורף 1949 חזר רוזנפלד לאוסטריה. הוא קיווה לפגוש את בני משפחתו שאותם לא ראה שנים רבות. אך לא נותר לו אלא להיווכח כי רובם נכחדו, ורק שני אחיו ואחותו שרדו.

משהתפנה קמעה לענייניו הוא, התברר לו שמחלת הלב שחשד בקיומה, לא רק שקיננה בגופו, אלא אף הגיעה לשלב אקוטי שסיכן את חייו. גופו בגד בו, אך נותרה בו התקווה, שבמידה רבה תמכה והחזיקה בו, לשוב לסיין! עם פרוץ מלחמת קוריאה ב-1950, קיווה רוזנפלד לא רק לחזור למולדתו החדשה, אלא אף להשתתף במאבק שלישי ולהצטרף אל הכוחות הלוחמים הסיניים והצפון קוריאניים כנגד דרום קוריאה, ארצות הברית וכוחות האו"ם שהתגייסו ככל מאודם לבלום את צפון קוריאה הקומוניסטית ואת בעלת בריתה סין. למגינת לבו, כל צעדיו ופניותיו לנציגיה הדיפלומטיים של סין באירופה שיאפשרו לו לחזור לסיין עלו בתוהו. הוערמו בפניו קשיים שעליהם לא הצליח להתגבר. היה זה לכאורה מוזר, כיצד זה מפקירים גיבור לאומי ולא מתירים לו לשוב ולשרת את המהפכה שבה תמך. נראה שסבך של טעמים נסתרים מנע ממנו את האישור המיוחל. לא הותר לו להגיע לסיין ולסייע לה במאבקה. האם נבעה ההתנהגות הסינית הרשמית מתוך חשש מהזרים, חשש שאכן

מאה שנים להולדתו שנחנכה על ידי נשיא סין. שנים לאחר מכן, התקיימו תערוכות גם בווינגטון, בווינה ובבית התפוצות בתל אביב שציינו את פעילותו המרשימה.

היה זה אירוני שהאוסטרים קבעו שרוזנפלד, היהודי שאולץ לעזוב את ארצו, שלא רצה לשמש כרופא באוסטריה, שמא ימצא את עצמו מטפל במי שדם יהודי על ידיו, הפך לסמל הידידות שבין אוסטריה לסין. הוא הונצח בפסל בדמותו בכניסה לבית חולים בעיר גראץ.

כאמור, לאחר שנפתחה השגרירות הסינית בישראל, החלו סינים שפקדו את ישראל לעלות לקברו של "גיבור העם הסיני".

בולים סינים עם דיוקנו של רוזנפלד

ברירת המחדל הייתה עתה ישראל, מדינה שכלפיה לא היו לרוזנפלד שום רגשות מיוחדים. היה זה מקלט לעת מצוא. אחד מאחיו התגורר בה. הייתה זו משענתו היחידה. לאחר חיפושים לא מעטים הצליח למצוא משרה כרופא משפחה בבית החולים אסותא בתל אביב. ואולם, לא עבר זמן רב ומחלת הלב הכריעה אותו. הוא נפטר ב־22 באפריל 1952 ונטמן בקריית שאול.

יעקב רוזנפלד, הוא לואו שנטה, הגנרל היהודי הסיני, מצא את מותו במדינה שאת שפתה לא הכיר, שאנשיה ספק אם יכלו להאמין לקורותיו. היה זה עבורו המפלט האחרון.

הסינים המשיכו להעריצו מרחוק ועד היום, שמונים שנים לאחר הגיעו לסין, יודעים סינים רבים את שמו ואת פועלו. ב־1992 הונצח זכרו ובית חולים שהקים בעיר ג'ונאן (Junan) במחוז שאנדונג שבו פעל רבות, נקרא על שמו. שם גם הוצב פסלו. הוא הזכר בשירים פטריוטיים, במוזיאון בבייג'ינג ובסדרת בולים עם דיוקנו. ב־2003 הוצגה תערוכה מיוחדת בבייג'ינג לציון

שגריר סין בישראל וסגל השגרירות בטקס האזכרה השנתית לפטירתו של יעקב רוזנפלד, אפריל 2015

לעיון נוסף

1. א' שי, סין וישראל: בין סינים ליהודים, בין בייג'ינג לירושלים. ידיעות אחרונות, ספרי חמד, תל אביב 2016.
2. G, Kaminski, General Luo Genannt Langnase: Das abenteuerliche Leben des Dr. med. Jakob Rosenfeld, Loker Verlag, Wien, 1993.